



SLOVENSKÁ REPUBLIKA

# NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 4/02-51

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí senátu 9. júla 2003 zloženého z predsedu Štefana Ogurčáka a zo sudcov Lajosa Mészárosa a Daniela Švábyho prerokoval prijatú sťažnosť E. S., maloletej E., maloletej J. a maloletého J., všetci trvale bytom K., zastúpených advokátkou JUDr. I. R., Advokátska kancelária, K., vo veci porušenia práv E. S. podľa čl. 16 ods. 1 a 2, čl. 19 ods. 1 a 2 a čl. 21 ods. 1 a 3 Ústavy Slovenskej republiky a práv maloletých E., J. a J. S. podľa čl. 16 ods. 1 a 2, čl. 19 ods. 1 a 2 a čl. 21 ods. 1 a 3 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 3 ods. 2, čl. 16 ods. 1 a 2 a čl. 19 Dohovoru o ochrane práv dieťaťa uznesením Okresného súdu Košice I z 26. júna 2001 sp. zn. Nc 2025/01 a uznesením Krajského súdu v Košiciach z 31. augusta 2001 sp. zn. 13 Co 247/01 a takto

r o z h o d o l :

1. Okresný súd Košice I a Krajský súd v Košiciach v konaní vedenom na Okresnom súde Košice I pod sp. zn. Nc 2025/01 tým, že neprijali opatrenia zamerané na ochranu maloletých E., J. a J. S. pred uvádzaným zlým zaobchádzaním s nimi, p o r u š i l i práva maloletých E., J. a J. S. na ochranu proti neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu podľa čl. 16 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, na ochranu proti zásahom do nedotknuteľnosti obydľia podľa čl. 21 ods. 1 a 3 Ústavy Slovenskej republiky a na ochranu pred telesným

alebo duševným násilím, urážaním alebo zneužívaním podľa čl. 19 Dohovoru o ochrane práv dieťaťa.

2. Sťažnosti E. S. a vo zvyšnej časti sťažnosti maloletých E., J. a J. S. **n e v y h o v u j e .**

### O d ô v o d n e n i e :

#### I.

1. Ústavný súd Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) uznesením z 31. januára 2002 č. k. I. ÚS 4/02-22 podľa § 25 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) prijal na konanie sťažnosť E. S. (ďalej aj „sťažovateľka“) a v jej zastúpení maloletej E. S. (ďalej aj „maloletá E.“), maloletej J. S. (ďalej aj „maloletá J.“), a maloletého J. S. (ďalej aj „maloletý J.“), všetci trvale bytom K. (ďalej aj „maloletí sťažovatelia“, resp. spolu so sťažovateľkou ďalej aj „sťažovatelia“), zastúpených advokátkou JUDr. I. R., K., ktorou žiadali, aby ústavný súd:

a) vyslovil, že práva sťažovateľky na nedotknuteľnosť osoby a súkromia podľa čl. 16 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), na ochranu proti krutému, neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu podľa čl. 16 ods. 2 ústavy, na zachovanie ľudskej dôstojnosti podľa čl. 19 ods. 1 ústavy, na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do jej súkromného života podľa čl. 19 ods. 2 ústavy, na nedotknuteľnosť obydlia podľa čl. 21 ods. 1 ústavy a na ochranu proti zásahom do nedotknuteľnosti obydlia podľa čl. 21 ods. 3 ústavy boli uznesením Okresného súdu Košice I (ďalej len „okresný súd“) z 26. júna 2001 sp. zn. Nc 2025/01 (ďalej aj „uznesenie okresného súdu“) a uznesením Krajského súdu v Košiciach (ďalej len „krajský súd“) z 31. augusta 2001 sp. zn. 13 Co 247/01 (ďalej aj „uznesenie krajského súdu“, resp. „napadnuté uznesenia“) porušené;

b) vyslovil, že práva jednotlivých maloletých sťažovateľov E., J. a J. na nedotknuteľnosť osoby a súkromia podľa čl. 16 ods. 1 ústavy, na ochranu proti krutému,

neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu podľa čl. 16 ods. 2 ústavy, na zachovanie ľudskej dôstojnosti podľa čl. 19 ods. 1 ústavy, na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do ich súkromného života podľa čl. 19 ods. 2 ústavy, na nedotknuteľnosť obydlia podľa čl. 21 ods. 1 ústavy, na ochranu proti zásahom do nedotknuteľnosti obydlia podľa čl. 21 ods. 3 ústavy, na ochranu a starostlivosť nevyhnutnú pre ich blaho podľa čl. 3 ods. 2 Dohovoru o ochrane práv dieťaťa (ďalej len „Dohovor o právach dieťaťa“), na ochranu pred svojvoľným zasahovaním do súkromného života podľa čl. 16 ods. 1 a 2 Dohovoru o právach dieťaťa a na ochranu pred telesným a duševným násilím, urážaním a trýznením podľa čl. 19 Dohovoru o právach dieťaťa boli uznesením okresného súdu a uznesením krajského súdu porušené;

c) zrušil uznesenie okresného súdu a uznesenie krajského súdu a vrátil vec týkajúcu sa návrhu na vydanie predbežného opatrenia, ktorý podala sťažovateľka na okresnom súde, okresnému súdu na ďalšie konanie;

d) zakázal okresnému súdu a krajskému súdu pokračovať v porušovaní predmetných základných práv a slobôd sťažovateľov;

e) priznal

(a) sťažovateľke finančné zadostučinenie vo výške 300 000 Sk,

(b) maloletej E. finančné zadostučinenie vo výške 800 000 Sk,

(c) maloletej J. finančné zadostučinenie vo výške 500 000 Sk,

(d) maloletému J. finančné zadostučinenie vo výške 500 000 Sk.

2. V sťažnosti sťažovateľa uviedli, že sťažovateľka podala na Okresnej prokuratúre Košice I (ďalej len „okresná prokuratúra“) trestné oznámenie zo 14. mája 2001 pre podozrenie zo spáchania trestných činov týrania blízkej a zverenej osoby podľa § 215 ods. 1 a 2 Trestného zákona (ďalej aj „TZ“), pohlavného zneužívania podľa § 242 ods. 1 a 2 TZ a násilia proti skupine obyvateľstva a jednotlivcovi podľa § 197a TZ, ktorých sa mal voči sťažovateľom dopustiť manžel sťažovateľky a zároveň otec maloletých sťažovateľov J. S. (ďalej aj „J. S.“, resp. „odporca“ alebo „otec maloletých sťažovateľov“). Uznesením Okresného úradu vyšetrovania Policajného zboru v Košiciach (ďalej len „vyšetrovateľ“) sp. zn. ČVS: OÚV – 712/30-K1-2001 z 21. júna 2001 bolo voči J. S. vznesené obvinenie pre trestný čin podľa § 197a, § 215 ods. 1 písm. a) a ods. 2 písm. b) TZ. Vyšetrovateľ

25. júla 2001 toto obvinenie rozšíril aj o trestný čin podľa § 242 ods. 1 a 2 TZ. Pre tieto trestné činy podal prokurátor 20. septembra 2001 na J. S. obžalobu, o ktorej sa na okresnom súde vedie konanie sp. zn. 2 T 538/01. V predmetnej trestnej veci podala znalkyňa PhDr. E. S. znalecké posudky, v ktorých konštatuje negatívny vplyv otca na psychický vývoj maloletých sťažovateľov.

Dňa 21. mája 2001 podala sťažovateľka na okresnom súde návrh na vydanie predbežného opatrenia, ktorým by okresný súd jej manželovi J. S. ako odporcovi uložil zdržať sa užívania obecného bytu na P., v K. a jej samotnej uložil podať návrh na zrušenie spoločného nájmu k bytu do 15 dní odo dňa právoplatnosti skončenia konania o rozvod manželstva. K tomuto návrhu pripojila okrem iného príslušné znalecké posudky PhDr. E. S., ako aj trestné oznámenie zo 14. mája 2001 a odôvodnila ho tým, že ďalšie spolužitie maloletých sťažovateľov s odporcom nie je v záujme ich psychickej aj fyzickej integrity možné.

2.1 Okresný súd návrh na vydanie predbežného opatrenia uznesením zamietol dôvodiac, že manželom E. a J. S. vzniklo právo spoločného nájmu bytu a že nie je v právomoci súdu obmedziť zákonné právo odporcu užívať predmetný byt, pokiaľ jeho nájomný pomer k danému bytu trvá. Voči uzneseniu okresného súdu podala sťažovateľka odvolanie, v ktorom namietla, že „rozhodnutiami o predbežných opatreniach sa zásadne obmedzuje právo jedného z účastníkov, ktoré mu podľa zákona patrí, ale ktorého výkon musí byť v záujme dočasnej úpravy pomerov účastníkov obmedzený“. Toto odvolanie sťažovateľka doplnila priložením uznesenia okresného súdu z 25. júna 2001 sp. zn. Nc 2024/01, ktorým tento zveril maloletých sťažovateľov do jej výchovy a opateru, uznesení vyšetrovateľa, ktorými bolo voči J. S. vznesené a doplnené obvinenie zo spáchania predmetných trestných činov, fotokópií znaleckých posudkov PhDr. E. S. a fotokópie výsluchu jej detí E. a J. Krajský súd uznesenie okresného súdu potvrdil dôvodiac, že sťažovateľka neosvedčila potrebu dočasnej a predbežnej úpravy pomerov medzi ňou a odporcom, že nariadenie predbežného opatrenia v navrhovanom znení by odporcovi mohlo priniesť neprimeranú ujmu a že petit návrhu na vydanie predbežného opatrenia by musel byť formulovaný so zreteľom na konkrétne správanie odporcu, ktorého

by sa voči sťažovateľom mal zdržať. Uznesenie krajského súdu nadobudlo právoplatnosť 3. novembra 2001.

2.2 Na základe uvedeného sťažovateľa tvrdia, že okresný súd a krajský súd im nezabezpečili ochranu, na zabezpečenie ktorej boli povinné podľa označených článkov ústavy, respektíve Dohovoru o právach dieťaťa, v dôsledku čoho sú sťažovatelia okrem iného nútení zdržiavať sa mimo svojho domova, de facto zbavení obydlia, ktoré je ich domovom, a nechránení pred údajným tyranizujúcim správaním manžela a otca J. S. Žiadajú preto, aby ústavný súd rozhodol tak, ako to je uvedené vyššie.

3. V rozhodnutí o prijatí sťažnosti sťažovateľov ústavný súd uviedol, že predmetom sťažnosti sú uznesenia okresného súdu a krajského súdu a stav, ktorý napadnuté súdy dočasným neupravením pomerov medzi účastníkmi občianskeho súdneho konania založili, resp. neodstránili.

4. Po prijatí sťažnosti na ďalšie konanie každý z účastníkov dostal možnosť písomne reagovať na tvrdenia druhej strany a vyjadriť sa ku konaniu ústneho pojednávania.

Všetci účastníci súhlasili s upustením od ústneho pojednávania v predmetnej veci. Vzhľadom na obsah ich vyjadrení, a to predsedu okresného súdu z 20. februára 2002 a 31. júla 2002, predsedu krajského súdu z 13. februára 2002, 5. augusta 2002 a 30. júna 2003 a právnej zástupkyne sťažovateľov z 24. apríla 2002, 25. novembra 2002, 29. mája 2003 a 2. júna 2003, ústavný súd dospel k názoru, že od ústneho pojednávania v predmetnej veci nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci (§ 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde). V dôsledku toho senát predmetnú sťažnosť prerokoval na svojom zasadnutí bez prítomnosti účastníkov, ich zástupcov a verejnosti len na základe písomne podaných vyjadrení účastníkov a listinných dôkazov k nim pripojených.

## II.

Na základe obsahu sťažnosti, vyjadrení účastníkov konania a k nim pripojených písomností možno skutkový stav veci týkajúci sa predmetu konania zhrnúť nasledovne:

1. Sťažovateľka 21. mája 2001 doručila okresnému súdu návrh na vydanie predbežného opatrenia, ktorým žiadala, aby okresný súd uložil J. S. ako odporcovi povinnosť „zdržať sa užívania“ označeného „3-izbového obecného bytu“ s tým, že sa sťažovateľke ako navrhovateľke uloží povinnosť „podať do 15 dní od právoplatného skončenia konania o rozvod manželstva návrh na zrušenie spoločného nájmu k predmetnému bytu, inak predbežné opatrenie zaniká“. Tento návrh bol zapísaný a konanie o ňom vedené na okresnom súde pod sp. zn. Nc 2025/01.

1.1 Uvedený návrh sťažovateľka oprela o § 74 ods. 1, § 76 ods. 1 písm. f) a ods. 3 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej aj „OSP“), ktoré v znení platnom a účinnom v čase jeho podania ustanovovali:

Pred začatím konania môže súd nariadiť predbežné opatrenie, ak je potrebné, aby dočasne boli upravené pomery účastníkov, alebo ak je obava, že by výkon súdneho rozhodnutia bol ohrozený (§ 74 ods. 1 OSP).

Predbežným opatrením môže súd uložiť účastníkovi najmä, aby (...) niečo vykonal, niečoho sa zdržal alebo niečo znášal (§ 76 ods. 1 písm. f) OSP).

Súd môže pri nariadení predbežného opatrenia uložiť navrhovateľovi, aby v lehote, ktorú mu určí, podal návrh na začatie konania. Môže tiež určiť, že predbežné opatrenie bude trvať len po určený čas (§ 76 ods. 3 OSP).

1.2 Sťažovateľka v návrhu uviedla, že s odporcom uzatvorila manželstvo, z ktorého pochádzajú tri maloleté deti – maloletá E., maloletá J. a maloletý J., že „*manželstvo s odporcom je dlhodobo a vážne rozvrátené.*

*Okrem psychického a opakovane fyzického násilia, ktorého sa odporca dopúšťal voči mne, odporca dlhodobo psychicky a fyzicky týral deti pochádzajúce z nášho manželstva.*

*Odporca naše deti bil denne, pričom na fyzické útoky voči nim si našiel rôzne zámienky. Spôsob, akým deti bil, bol mimoriadne surový. Odporca do detí kopal, udieral ich z celej sily, sácal do nich takým spôsobom, že narážali na steny alebo kusy nábytku.*

*Synovi J. prikladal ruky k rozpálenej platni alebo k zapálenému zapaľovaču, pichal ho rozlomenou zápalkou na chrbte rúk a do ušnic. Syn je v dôsledku prežitých traum oneskorený vo svojom vývoji.*

*Voči dcéram, predovšetkým voči E., sa okrem fyzických útokov správal tak, že ponížoval ich osobnosť. Napríklad dcéru E. nútil, aby mu strihala nechty na nohách. Ak ho pri tejto činnosti pichla, bil ju a kopal do nej.*

*Približne v mesiaci november 2000 sa odporca začal správať k dcére E. spôsobom, ktorý vzbudzuje podozrenie o spáchaní trestného činu pohlavného zneužívania, ohmatával dcéru na prsiach a v rozkroku a keď sa táto bránila, snažil sa prekonať jej odpor fyzickým násilím. Ak som zakročila ja proti takému správaniu, odporca ma napadol tak, že mi búchal hlavou o stenu, vyhrážal sa mi zabitím.*

*Deti žijúce v takýchto traumatizujúcich podmienkach prejavovali a doposiaľ prejavujú známky narušenia osobnostného vývoja a ich ďalší vývoj je výrazne ohrozený. Pre deti bolo toto prostredie také neznesiteľné, že napríklad dcéra E. mi opakovane povedala, že v prípade, že bude musieť byť naďalej vystavená otcovmu správaniu a žiť s ním, odíde z domova.*

*Hodnotenie dôsledkov, ktoré odporcovo tyranizujúce správanie na zdraví detí zanecháva, nie je len mojím subjektívnym pocitom. Psychický stav detí je osvedčený závermi PhDr. E. R., Csc., klinickej psychologičky, podľa ktorých, u všetkých troch detí sa prejavuje syndróm týraného dieťaťa s dôsledkami v celoosobnostnom vývoji, pričom sú čitateľné riziká pre ďalší psychický vývin. U syna J. sa v dôsledku traum, ktoré otec aktivoval, oneskoril aj kognitívny vývin dieťaťa. Dieťa, syn má už takmer 3 roky, začalo rozprávať až po odchode zo spoločnej domácnosti s otcom. Správanie detí je vysoko úzkostné, ich sebacit je výrazne oslabený.*

*Dňa 7. 3. 2001 som z vyššie opísaných dôvodov ušla spolu s maloletými deťmi zo spoločnej domácnosti a v súčasnosti sa pred otcom maloletých detí skrývam“.*

1.3 Sťažovateľka potrebu dočasne upraviť pomery účastníkov ďalej odôvodnila tým, že označený byt, ku ktorému má s odporcom „právo spoločného nájmu“, bola prinútená opustiť spolu s maloletými deťmi v dôsledku tyranizujúceho správania zo strany odporcu, že boli „sme tak zbavení odporcovým správaním domova a možnosti užívať a obývať byt, ktorý je mojím domovom a domovom maloletých detí. V súčasnosti sa pred odporcom skrývame v podmienkach, ktoré absolútne nevyhovujú potrebám detí, ani mojím. Odporca užíva predmetný byt sám (...). Som toho názoru, že z doposiaľ uvedených skutočností jednoznačne vyplýva nevyhnutná potreba uložiť odporcovi, aby sa zdržal užívania predmetného bytu. (...) Niet sporu o tom, že zdravie moje a maloletých detí pochádzajúcich z manželstva s odporcom, právo mňa a týchto detí na obydlie si nevyhnutne vyžaduje, aby odporcovi bolo uložené zdržať sa užívania predmetného bytu. V prípade nevydania navrhovaného predbežného opatrenia, by mne a mojím maloletým deťom bola ochrana týchto práv odopretá“.

1.4 Sťažovateľka k návrhu na vydanie predbežného opatrenia pripojila listinné dôkazy, medzi inými aj psychologické nálezy maloletých detí E., J. a J. a trestné oznámenie zo 14. mája 2001 podané okresnej prokuratúre.

2. Okresný súd o tomto návrhu sťažovateľky rozhodol uznesením z 26. júna 2001 tak, že návrh na vydanie predbežného opatrenia zamietol. Z odôvodnenia jeho rozhodnutia vyplýva, že sťažovateľka predložila súdu „trestné oznámenie adresované Okresnej prokuratúre Košice I dňa 14. 5. 2001 podané na odporcu za spáchanie trestných činov týrania blízkej a zverenej osoby, pohlavného zneužívania a násilia proti skupine obyvateľstva a jednotlivcovi“. Okresný súd z iného jeho spisu „sp. zn. 20 C 406/01“ zistil, že sťažovateľka „dňa 11. 4. 2001 podala na tunajší súd návrh na začatie konania o rozvod manželstva a úpravu práv a povinností k maloletým deťom pre čas po rozvode“.

Okresný súd sa oprel o § 74 ods. 1 a § 76 ods. 1 písm. f) OSP, o § 703 ods. 1 Občianskeho zákonníka (ďalej len „OZ“), ako aj o § 668 OZ, podľa ktorého „nájomca bytu a osoby, ktoré žijú s nájomcom v spoločnej domácnosti, majú popri práve užívať byt aj právo užívať spoločné priestory a zariadenie domu, ako aj požívať plnenia, ktorých

poskytovanie je spojené s užívaním bytu“, a na tomto základe konštatoval, že *„účastníkom konania vzniklo právo spoločného nájmu k predmetnému bytu, že obaja ako nájomcovia majú zákonné právo tento byt užívať. Toto právo im patrí dovtedy, pokiaľ sa obaja manželia po rozvode nedohodnú o ďalšom nájme, prípadne súd rozhodne o tejto otázke podľa § 705 ods. 1 OZ. (...) Nie je v právomoci súdu obmedziť zákonné právo odporcu užívať predmetný byt, pokiaľ nájomný pomer odporcu k bytu trvá, a preto súd návrh navrhovateľky na vydanie predbežného opatrenia zamietol“.*

3. Sťažovateľka podala proti uzneseniu okresného súdu odvolanie, ku ktorému ďalšími podaniami (z 27. júla 2001 a 1. augusta 2001) pripojila uznesenie vyšetrovateľa z 21. júna 2001, ktorým bolo začaté trestné stíhanie podľa § 160 ods. 1 Trestného poriadku (ďalej len „TP“) a súčasne podľa § 163 ods. 1 TP vznesené obvinenie J. S. z trestného činu násilia proti skupine obyvateľov a proti jednotlivcovi podľa § 197a TZ a z trestného činu týrania blízkej osoby a zverenej osoby podľa § 215 ods. 1 písm. a) a ods. 2 písm. b) TZ, *„lebo zistené skutočnosti nasvedčujú tomu, že bol dostatočne odôvodnený záver, že v presne nezistenej dobe od roku 1993 do 7. 3. 2001 kopaním, bitím päťou a hádzaním do stien v byte (...), teda obzvlášť surovým spôsobom fyzicky a psychicky týral svoje deti a to E. (...), J. (...), pričom syna J. (...) pichal do rúčky zápalkou a túto mu držal nad plameňom zapalovača, pričom sa svojim dcéram a ich matke (...) opakovane vyhrážal, že ich zabije a že im prepichne srdce, čo u matky vzbudilo obavu o život ich detí a jej, na čo zo spoločnej domácnosti ušla, pričom sa do dnešnej doby s deťmi skrýva“.*

Ďalej pripojila uznesenie vyšetrovateľa z 25. júla 2001, ktorým bolo podľa § 160 ods. 1 TP začaté trestné stíhanie a súčasne podľa § 163 ods. 1 TP vznesené obvinenie J. S. z trestného činu pohlavného zneužívania podľa § 242 ods. 1 a 2 TZ, *„lebo na podklade zistených skutočností je dostatočne odôvodnený záver, že v presne nezistenej dobe od roku 1993 do 7. 3. 2001 v byte (...) opakovane pohlavne zneužíval svoju dcéru E. (...), a to takým spôsobom, že ju chytal na prsia a v rozkroku, pričom zneužil jej závislosť a vedel, že osoba nemá 15 rokov“.*

3.1 Sťažovateľka k odvolaniu pripojila aj znalecké posudky súdnej znalkyne z odboru psychológie PhDr. E. S. z 23. júla 2001 týkajúce sa maloletých detí E., J. a J. a znalecký posudok súdnych znalcov MUDr. M. K. a MUDr. Š. S., CSc., z 30. júla 2001 týkajúci sa obvineného J. S., ktoré boli vyžiadané a podané v rámci jeho trestného stíhania, ako aj fotokópie výsluchov maloletej J. a maloletej E.

3.2 Sťažovateľka k odvolaniu pripojila aj uznesenie okresného súdu sp. zn. Nc 2024/01 z 25. júna 2001, ktorým v právnej veci maloletých detí E., J. a J. na návrh matky (sťažovateľky), zastúpenej advokátkou, za účasti otca J. S., v konaní o vydanie predbežného opatrenia rozhodol tak, že vydal predbežné opatrenie, ktorým zveril maloletú E., maloletú J. a maloletého J. do výchovy a opatery matke. Okresný súd sa v odôvodnení tohto uznesenia odvolal na § 102 ods. 1 OSP, podľa ktorého „ak treba po začatí konania dočasne upraviť pomery účastníkov, alebo zabezpečiť dôkaz, pretože je obava, že neskoršie ho nebude možné vykonať, alebo len s veľkými ťažkosťami, súd na návrh neodkladne vydá predbežné opatrenie alebo zabezpečí dôkaz“, ďalej na lekársku správu PhDr. E. R., CSc., z 8. marca 2001, na podanie trestného oznámenia zo 14. mája 2001 a vzhľadom na tieto skutočnosti uviedol, že „*v súlade s cit. zák. ust. s poukazom na ust. § 74 až § 77 O. s. p., ktoré platia aj v prípadoch, ak treba dočasne upraviť pomery v zmysle ust. § 102 O. s. p. súd návrhu matky vyhovel, keďže dospel k záveru, že sú tu všetky zákonné podmienky na vydanie predbežného opatrenia. Vydanie predbežného opatrenia predovšetkým predpokladá, aby sa aspoň osvedčila danosť práva (nároku) a aby neboli vážnejšie pochybnosti o potrebe predbežnej úpravy, čo je v tejto veci podľa úvahy súdu dané tým, že maloleté deti sú v ohrození ďalšieho zdravého vývoja, ak by aj naďalej zotrvali v prostredí spolu s otcom, preto bolo nevyhnutné zveriť mal. deti do výchovy a opatery matke, čím sa splnila i ďalšia podmienka pri vydaní predbežného opatrenia, a to naliehavosť prípadu, t. j. aby sa rozhodlo ešte predtým ako sa rozhodne o veci samej*“.

4. Na základe tohto odvolania sťažovateľky krajský súd uznesením č. k. 13 Co 247/01-35 z 31. augusta 2001 uznesenie okresného súdu (z 26. júna 2001) potvrdil. Krajský súd v odôvodnení svojho rozhodnutia okrem iného uviedol: „*Súd prvého stupňa (...) dospel k správne mu záveru, že nie sú splnené podmienky pre nariadenie navrhovaného*

*predbežného opatrenia, lebo navrhovateľka neosvedčila potrebu dočasnej a predbežnej úpravy pomerov medzi ňou a odporcom. Ani z návrhu na nariadenie predbežného opatrenia, a ani z odvolania nemožno zistiť, aký vzťah má navrhované predbežné opatrenie k právnemu vzťahu, ktorý bude predmetom súdneho konania o zrušenie spoločného nájmu k predmetnému bytu, keďže takýto návrh navrhovateľka bude môcť podať až potom, keď bude manželstvo právoplatne rozvedené a ako vyplýva z obsahu spisu, manželstvo účastníkov doposiaľ rozvedené nie je. Konanie o rozvod manželstva účastníkov nemá k navrhovanému predbežnému opatreniu žiaden vzťah, a preto naň nemožno v prejednávanej veci brať zreteľ a konanie o zrušenie spoločného nájmu k predmetnému bytu sa môže začať až potom, keď manželstvo bude právoplatne rozvedené, čo zatiaľ nie je. Nariadenie predbežného opatrenia tak, ako to navrhla navrhovateľka by mohlo odporcovi priniesť neprimeranú ujmu. Účastníkom ako manželom za trvania manželstva bol pridelený do užívania predmetný byt a v súčasnosti obaja majú k nemu spoločný nájom ako manželia (§ 703 ods. 1 Obč. zák.). V tomto spoločnom byte účastníkov sa nachádzajú aj veci, ktoré patria do ich bezpodielového spoluvlastníctva a slúžia im obom ako zariadenie domácnosti, ktoré denne užívajú. Nariadením predbežného opatrenia, ktorým by odporcovi sa uložila povinnosť zdržať sa užívania predmetného bytu, ktorý je spoločným nájomom účastníkov, a tým aj užívania vecí patriacich do bezpodielového spoluvlastníctva účastníkov (zariadenie domácnosti) by vznikla neprimeraná ujma odporcovi oproti výhode navrhovateľky, ktorý vlastne takýmto predbežným opatrením by nemal kde bývať, nakoľko zo spisu ani nevyplýva, že by mal zabezpečené nejaké iné bývanie.*

*Vzhľadom na tvrdenie navrhovateľky, že nemôže užívať spoločný nájom bytu pre správanie sa odporcu, nielen voči nej, ale aj voči maloletým deťom, čo vyplýva nielen z návrhu na vydanie predbežného opatrenia, ale aj z pripojených listinných dôkazov, by prichádzalo do úvahy poskytnutie ochrany jej záujmov aj prostredníctvom nariadenia predbežného opatrenia, ale petit návrhu jeho nariadenie by musel byť formulovaný práve so zreteľom na konkrétne správanie sa odporcu napr. že je povinný zdržať sa konkrétneho presne opísaného správania sa voči nej, ako aj maloletým deťom, aby ju, ani maloleté deti neohrozoval a neobmedzoval v užívaní bytu, o rozsahu užívania spoločného bytu, spoločných vecí, o dispozícii s týmito vecami, o spôsobe a rozsahu nákladov na bývanie a pod.*

*Z uvedených dôvodov odvolací súd uznesenie súdu prvého stupňa ako správne podľa § 219 O. s. p. potvrdil.*“ Uznesenie okresného súdu v spojení s týmto uznesením krajského súdu nadobudlo právoplatnosť 3. novembra 2001.

5. Z vyjadrenia právnej zástupkyne sťažovateľky z 2. júna 2003, ako aj z pripojeného rozsudku okresného súdu vyplýva, že J. S. bol rozsudkom okresného súdu sp. zn. 2 T 538/01 z 10. septembra 2002 „uznaný vinným z trestného činu podľa § 215 ods. 1 písm. a), ods. 2 písm. b), ods. 3 Tr. zákona, ktorého sa dopustil voči všetkým sťažovateľom, a z trestného činu podľa § 242 ods. 1, 2 Tr. zák., ktorého sa dopustil voči sťažovateľke v 2. rade.“, že mu bol uložený trest odňatia slobody v trvaní 4 rokov nepodmienečne a že „Vec je v štádiu odvolacieho konania“.

### III.

1. Predmetom konania na základe prijatej sťažnosti je tvrdenie sťažovateľov, že okresný súd a krajský súd porušili

a) základné práva sťažovateľky na nedotknuteľnosť osoby a súkromia podľa čl. 16 ods. 1 ústavy, na ochranu proti krutému, neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu podľa čl. 16 ods. 2 ústavy, na zachovanie ľudskej dôstojnosti podľa čl. 19 ods. 1 ústavy, na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do jej súkromného života podľa čl. 19 ods. 2 ústavy, na nedotknuteľnosť obydlia podľa čl. 21 ods. 1 ústavy a na ochranu proti zásahom do nedotknuteľnosti obydlia podľa čl. 21 ods. 3 ústavy,

b) práva maloletých sťažovateľov E., J. a J. na nedotknuteľnosť osoby a súkromia podľa čl. 16 ods. 1 ústavy, na ochranu proti krutému, neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu podľa čl. 16 ods. 2 ústavy, na zachovanie ľudskej dôstojnosti podľa čl. 19 ods. 1 ústavy, na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do ich súkromného života podľa čl. 19 ods. 2 ústavy, na nedotknuteľnosť obydlia podľa čl. 21 ods. 1 ústavy, na ochranu proti zásahom do nedotknuteľnosti obydlia podľa čl. 21 ods. 3 ústavy, na ochranu a starostlivosť nevyhnutnú pre ich blaho podľa čl. 3 ods. 2 Dohovoru o právach dieťaťa, na ochranu pred svojvoľným zasahovaním do súkromného života podľa čl. 16 ods. 1 a 2

Dohovoru o právach dieťaťa a na ochranu pred telesným a duševným násilím, urážaním a trýznením podľa čl. 19 Dohovoru o právach dieťaťa.

### **Návrhy a vyjadrenia účastníkov konania**

2. Sťažovatelia vo svojich vyjadreniach podaných prostredníctvom svojej právnej zástupkyne zdôraznili, že „obsahom“ ich sťažnosti „nie je (...) porušenie O. s. p. vo vzťahu k namietaným porušeniam ústavných práv a práv zakotvených v Dohovore o ochrane práv dieťaťa (...)“, že sťažnosťou namietajú to, že konaním okresného súdu a krajského súdu došlo k porušeniu ich ústavných práv, „pričom sa domnievajú, že tak súčasný“ (t. j. v čase ich vyjadrenia z 24. apríla 2002) „Občiansky zákonník, ako aj Občiansky súdny poriadok poskytujú súdom možnosti, ako aj pri dodržaní týchto ustanovení mohli rešpektovať, ochraňovať a chrániť nás, ústavné práva navrhovateľov“.

Ďalej zdôraznili, že vzhľadom na čl. 144 ods. 1 ústavy, podľa ktorého sudcovia sú pri výkone svojej funkcie nezávislí a pri rozhodovaní sú viazaní ústavou, ústavným zákonom, medzinárodnou zmluvou podľa čl. 7 ods. 2 a 5 a zákonom, „súd, rozhodujúc v akomkoľvek konaní, musí rešpektovať uvedené právne predpisy a pri svojom rozhodovaní musí dbať o to, aby ich neporušil“, okresný súd sa teda nemôže odvolávať na to, že práva, ktorých porušenie sťažovatelia namietajú, „neboli predmetom napadnutého rozhodnutia. Bol však povinný rozhodovať tak, aby dôsledkom jeho rozhodovania nebolo porušenie týchto práv. Porušenie týchto práv totiž logicky znamená aj porušenie právnych predpisov, ktoré tieto práva zaručujú“.

S odvolaním sa na nález ústavného súdu sp. zn. II. ÚS 47/97 sťažovatelia ďalej zdôraznili, že ústavou a medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách sa v Slovenskej republike nezaručuje iba to, že štátne orgány nebudú porušovať základné práva a slobody občanov, ale práva a slobody zaručené ústavou štát chráni aj vo vzťahoch medzi súkromnými osobami, resp. z pozitívneho záväzku štátu vyplýva aj povinnosť štátnych orgánov zabezpečiť ochranu ústavou zaručeného práva, ktoré porušujú neštátne subjekty. V cit. rozhodnutí ústavného súdu je podľa sťažovateľov „pregnantne

vyslovené stanovisko, podľa ktorého štát nielenže sám svojimi zásahmi nemá zasahovať do základných práv svojich občanov a práv zaručených medzinárodnými dohovormi o ľudských právach a slobodách, ale je povinný zabrániť tomu, aby k takémuto porušovaniu nedochádzalo ani zo strany iných od štátu odlišných subjektov, vrátane fyzických osôb“.

Podľa sťažovateľov podstatou ich sťažnosti je fakt, že tak okresný súd, ako aj krajský súd „pri svojich rozhodnutiach nezohľadnili skutočnosť, že svojimi rozhodnutiami umožňujú pretrvávanie stavu, v ktorom sú práva sťažovateľov v sťažnosti označované porušované. Odporcovia sú povinní pri každom svojom rozhodnutí mať na zreteli nielen dodržiavanie procesných a hmotnoprávných predpisov upravujúcich ten ktorý konkrétny právny vzťah, ale musia vychádzať aj zo znalosti a povinnosti rešpektovania v článku 144 vymenovaných právnych predpisov, musia pritom dbať, aby svojimi rozhodnutiami nespôsobili konzervovanie stavu, alebo aspoň nenavodili situáciu, v ktorej svojimi rozhodnutiami nezabránili porušovaniu základných práv a práv zaručených dohovormi o ľudských právach a slobodách“.

3. Predseda okresného súdu zdôraznil, že predmetom napadnutého konania bolo predbežné opatrenie zdržať sa užívania označeného obecného bytu, že rozhodnutie súdu prvého stupňa bolo vydané v zákonnej lehote a následne bolo potvrdené uznesením krajského súdu. Predmetom rozhodovania súdu bolo rozhodovanie predbežným opatrením o bytovej otázke a rozhodnutie o porušení označených práv účastníkov konania, ktoré je nimi vytýkané, nebolo priamo predmetom konania súdu. Sťažnosť preto považoval za nedôvodnú.

4. Predseda krajského súdu zdôraznil, že predmetnou sťažnosťou je „namietaná vlastne zákonnosť právoplatných súdnych rozhodnutí“, čo je otázka, ktorú nie je oprávnený posudzovať. V danom prípade krajský súd aplikoval platný procesný predpis, ktorý nie je v rozpore s ústavou ani s Dohovorom o právach dieťaťa. Sťažnosť preto považoval za neopodstatnenú.

## **Posúdenie predmetu konania – právny názor ústavného súdu**

5. Ústavný súd uvádza, že namietané skutočnosti, t. j. napadnuté uznesenia okresného súdu a krajského súdu a stav, ktorý napadnuté súdy dočasným neupravením pomerov medzi účastníkmi občianskeho súdneho konania založili, resp. neodstránili (pozri časť I bod 3 nálezu), bolo potrebné posúdiť z toho hľadiska, či a do akej miery namietané skutočnosti (niektorá z nich) spadajú do pôsobnosti označených článkov ústavy a Dohovoru o právach dieťaťa, a v kladnom prípade, či namietané skutočnosti (niektorú z nich) možno považovať za zasahovanie označenými orgánmi verejnej moci do základných práv sťažovateľov, ktoré im tieto články zaručujú, alebo za inak vyvolávajúce zodpovednosť týchto orgánov (všeobecných súdov) z hľadiska týchto článkov a nakoniec či je možné toto zasahovanie (obmedzenie) z ústavného hľadiska ospravedlniť alebo ho treba považovať za porušenie základného práva (mutatis mutandis I. ÚS 13/00).

5.1 Inými slovami, bolo potrebné, aby ústavný súd skúmal vzhľadom na obsah sťažnosti sťažovateľov predovšetkým existenciu ústavne relevantnej súvislosti medzi napadnutými uzneseniami okresného súdu a krajského súdu, resp. stavom, ktorý napadnuté súdy dočasným neupravením pomerov medzi účastníkmi občianskeho súdneho konania založili, resp. neodstránili, na jednej strane a namietaným porušením označených práv, či už tých, ktorými sa chráni telesná integrita a dôstojnosť človeka (napr. čl. 16 ods. 2, čl. 19 ods. 1 ústavy), alebo tých, ktorými sa chráni súkromie a obydlie (napr. čl. 16 ods. 1, čl. 19 ods. 2 a čl. 21 ods. 1 a 3 ústavy), na strane druhej. K tomu ústavný súd poznamenáva, že tieto články ústavy nie sú bez vzájomnej súvislosti, keď napr. právo na súkromie zaručené v čl. 16 ods. 1 a čl. 19 ods. 2 ústavy môže zahŕňať aj ochranu osoby pred zásahmi do jej telesnej a duševnej integrity, do jej dôstojnosti chránenej prioritne podľa čl. 16 ods. 2 a čl. 19 ods. 1 ústavy, a naopak, a že namietané skutočnosti mohli byť preto posúdené podľa všetkých označených článkov ústavy (Dohovoru o právach dieťaťa) alebo len podľa tých z nich, ktoré sa s ohľadom na konkrétne okolnosti danej veci ukazujú pre takéto posúdenie bez toho, aby sa to akokoľvek prejavilo na jeho výsledku, ako najvhodnejšie a najprimeranejšie.

Ústavný súd sa pritom opiera nielen o znenie dotknutých ustanovení ústavy, ale v súlade so svojou judikatúrou aj o Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „Dohovor“), ktorý má podporný význam pri podávaní výkladu ústavy (pozri I. ÚS 5/02 a v ňom citovanú predchádzajúcu judikatúru), a príslušnú judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“) k nemu, najmä o jeho judikatúru k čl. 3 a čl. 8 Dohovoru, ktorých predmetom je ochrana práv nebyť mučený ani podrobený neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu, resp. práva na rešpektovanie súkromného a rodinného života a obydlia, t. j. obdobná ochrana, ktorú zaručujú v ústave aj čl. 16 ods. 2 (Nikoho nemožno mučiť ani podrobiť krutému, neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu), čl. 19 ods. 2 (Každý má právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života) a čl. 21 ods. 1 a 3 (Obydlie je nedotknuteľné. Iné zásahy do nedotknuteľnosti obydlia možno zákonom dovoliť iba vtedy, keď je to v demokratickej spoločnosti nevyhnutné na ochranu života, zdravia alebo majetku osôb, na ochranu práv a slobôd iných alebo na odvrátenie závažného ohrozenia verejného poriadku).

Vo vzťahu k maloletým sťažovateľom prihliadol aj na Dohovor o právach dieťaťa, najmä na jeho čl. 19, podľa ktorého „1. Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, robia všetky potrebné zákonodarné, správne, sociálne a výchovné opatrenia na ochranu detí pred akýmkoľvek telesným alebo duševným násilím, urážaním alebo zneužívaním, včítane sexuálneho zneužívania, zanedbávaním alebo nedbanlivým zaobchádzaním, trýznením alebo vykorisťovaním počas doby, keď sú v starostlivosti jedného alebo oboch rodičov, zákonných zástupcov alebo akýchkoľvek iných osôb starajúcich sa o dieťa. 2. Tieto ochranné opatrenia zahŕňajú podľa potreby účinné postupy na vytvorenie sociálnych programov zameraných na poskytnutie nevyhnutnej podpory dieťaťu a tým, ktorým sa zverilo, ako aj iné formy prevencie. Na účely zistenia, oznámenia, postúpenia, vyšetrovania, liečenia a následné sledovanie uvedených prípadov zlého zaobchádzania s deťmi zahŕňajú takisto podľa potreby postupy pre zásahy súdnych orgánov“, a na jeho čl. 37 ods. 1 písm. a), podľa ktorého „Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, zabezpečia, aby žiadne dieťa nebolo podrobené mučeniu alebo inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (...)“. Samozrejme, že prihliadol aj na ďalšie články

Dohovoru o právach dieťaťa, ktorých porušenie sťažovateľa v sťažnosti namietali, ako sú jeho čl. 3 ods. 2 (Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, sa zaväzujú zabezpečiť dieťaťu takú ochranu a starostlivosť, aká je nevyhnutná pre jeho blaho, pričom berú ohľad na práva a povinnosti jeho rodičov, zákonných zástupcov alebo iných jednotlivcov právne za neho zodpovedných, a robia pre to všetky potrebné zákonodarné a správne opatrenia) a čl. 16 ods. 1 a 2 (1. Žiadne dieťa nesmie byť vystavené svojvoľnému zasahovaniu do svojho súkromného života, rodiny, domova alebo korešpondencie ani nezákonným útokom na svoju česť a povesť. 2. Dieťa má právo na zákonnú ochranu proti takým zásahom alebo útokom).

V prípadoch existencie obmedzenia označených práv (zasahovania do nich) ústavný súd musel ďalej prihliadať na to, že podľa jeho judikatúry (napr. II. ÚS 7/99, I. ÚS 13/00) môžu byť zaručené práva, ktorými sa chráni súkromie a obydlie, obmedzené len vtedy, ak je obmedzenie (zasahovanie) ustanovené zákonom, zodpovedá niektorému ustanovenému legitímnemu cieľu a je nevyhnutné v demokratickej spoločnosti na dosiahnutie sledovaného cieľa, t. j. ospravedlňuje ho existencia naliehavej spoločenskej potreby a primerane (spravodlivo) vyvážený vzťah medzi použitými prostriedkami a sledovaným cieľom (t. j. obmedzenie je v súlade so zásadou proporcionality). Postupné zodpovedanie všetkých týchto otázok bolo však závislé od toho, či vo vzťahu k namietaným skutočnostiam sa zistí ústavne relevantná súvislosť s označenými základnými právami, resp. obmedzenie - zasahovanie do nich (niektorého z nich) označenými orgánmi verejnej moci.

5.2 Ústavný súd už vo svojej predchádzajúcej judikatúre zdôraznil, že niektoré články ústavy a medzinárodných zmlúv o ľudských právach a základných slobodách neukladajú štátu a jeho orgánom iba to, aby sa samé zdržali zasahovania do zaručených základných (ľudských) práv a slobôd, ale k tomu môže pristúpiť aj ich pozitívny záväzok zabezpečiť účinný rešpekt k nim - prijatie pozitívnych opatrení, dokonca aj v oblasti vzťahov medzi jednotlivcami (napr. II. ÚS 8/96, II. ÚS 47/97). Podľa sťažovateľov sa namietané skutočnosti týkajú takéhoto pozitívneho záväzku a ústavný súd sa preto týmto ich tvrdením musel zaoberať a namietané skutočnosti aj z tohto hľadiska posúdiť.

V tejto súvislosti ústavný súd už uviedol, že obsahom pozitívneho záväzku štátu vo vzťahu k právam a slobodám občana je povinnosť podniknúť opatrenia na ochranu práv, ktoré v ústave priznal občanovi, ale súčasťou pozitívneho záväzku nie je povinnosť dosiahnuť výsledok, ktorý občan žiada od štátu (II. ÚS 8/96).

Ústavný súd už taktiež zdôraznil, že orgány štátu sú povinné zabezpečiť efektívnu ochranu práv garantovaných ústavou a príslušnými medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách a že tejto ich povinnosti musí zodpovedať aj výklad a uplatňovanie zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov (I. ÚS 22/01).

K tomu treba dodať, že povaha tejto povinnosti sa mení z prípadu na prípad vzhľadom na dotknuté právo a že v súlade s judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva „pri posúdení, či táto pozitívna povinnosť existuje, musí sa brať do úvahy dosiahnutie spravodlivej rovnováhy medzi všeobecným záujmom a záujmami jednotlivca (...)“ (napr. B. v. Taliansko, rozsudok ESĽP z 24. februára 1998, § 33). V tejto súvislosti ústavný súd pri výkone svojej právomoci nezávislého súdneho orgánu ochrany ústavnosti (čl. 124 ústavy) vychádza z toho, že všeobecným súdom, ktoré sú primárne zodpovedné za výklad a aplikáciu zákonov, ale aj za dodržiavanie základných práv a slobôd (pozri napr. II. ÚS 55/98), treba v každom prípade v súlade s princípom subsidiarity, ktorým sa riadi vymedzenie právomoci ústavného súdu a všeobecného súdu pri ochrane základných (ľudských) práv alebo slobôd podľa čl. 127 ods. 1 ústavy, ponechať priestor na úvahu v rozsahu, v akom účinky výkonu tejto ich právomoci možno považovať za zlučiteľné so súvisiacou ústavnou úpravou alebo úpravou v príslušnej medzinárodnej zmluve o ľudských právach a základných slobodách (mutatis mutandis I. ÚS 13/00, I. ÚS 44/03).

5.3 Podľa týchto zásad ústavný súd postupoval aj v danej veci a každú z namietaných skutočností, t. j. napadnuté uznesenia okresného súdu a krajského súdu a stav, ktorý tieto súdy dočasným neupravením pomerov medzi účastníkmi občianskeho súdneho konania založili, resp. neodstránili, posúdil z obidvoch uvedených aspektov namietaného porušenia základných práv sťažovateľov podľa označených článkov ústavy a Dohovoru o právach dieťaťa, teda tak z hľadiska namietaného porušenia založeného na „obmedzení (zasahovaní)

týchto práv“ orgánom verejnej moci (okresným súdom a krajským súdom), ako aj z hľadiska namietaného porušenia založeného na nesplnení „pozitívneho záväzku“ týchto orgánov voči sťažovateľom.

6. Ústavný súd nezistil, že okresný súd a krajský súd sa namietanými skutočnosťami dopustili uvádzaného zlého zaobchádzania so sťažovateľmi, resp. že napadnuté uznesenia alebo s tým súvisiaci postup týchto súdov boli príčinou, pre ktorú sťažovatelia odišli 7. marca 2001 z bytu, ktorý bol predmetom návrhu sťažovateľky na vydanie predbežného opatrenia, resp. že sa sťažovateľom napadnutými uzneseniami bráni do tohto bytu vstúpiť a užívať ho. Zo skutočností uvedených sťažovateľkou totiž vyplýva, že prekážkou jeho užívania je „tyranizujúce správanie“, resp. správanie „spôsobom, ktorý vzbudzuje podozrenie o spáchaní trestného činu pohlavného zneužívania“, jej manžela a otca maloletých sťažovateľov k sťažovateľom, resp. „k dcére E.“ (pozri časť II bod 1.2 nálezu).

6.1 Ústavný súd nemal teda žiadnu pochybnosť ani o tom, že medzi napadnutými uzneseniami okresného súdu a krajského súdu na jednej strane a namietaným porušením označených práv, ktorými sa prioritne chráni telesná integrita a dôstojnosť človeka (čl. 16 ods. 1 a 2, čl. 19 ods. 1 ústavy, čl. 19 Dohovoru o právach dieťaťa), na druhej strane nie je žiadna taká súvislosť, ktorá by odôvodnila záver o tom, že napadnutými uzneseniami okresný súd alebo krajský súd zasiahli do „telesnej integrity a dôstojnosti“ sťažovateľov v zmysle označených článkov ústavy a Dohovoru o právach dieťaťa, resp. že by boli za takéto zásahy inak priamo zodpovedné. V tomto smere nebolo preto možné sťažnosti sťažovateľov vyhovieť (zo spôsobu, akým sťažovatelia uplatnili primerané finančné zadosťučinenie – pre sťažovateľku v nižšej výške ako pre maloletých sťažovateľov a pre maloletú E. v najvyššej výške, t. j. evidentne podľa uvedenej závažnosti správania J. S. k jednotlivým sťažovateľom – vyplýva, že podľa sťažovateľov okresný súd a krajský súd zasiahli napadnutými uzneseniami do ich telesnej integrity a dôstojnosti).

6.2 Obdobne ústavný súd nezistil žiadnu možnosť kvalifikovať napadnuté uznesenia všeobecných súdov ako priame zasahovanie – obmedzenie niektorého z označených práv sťažovateľov, ktorými sa chráni súkromie a obydlie (čl. 16 ods. 1, čl. 19 ods. 2, čl. 21 ods. 1

a 3 ústavy, čl. 16 ods. 1 a 2 Dohovoru o právach dieťaťa), a z tohto hľadiska preto tiež nemohlo dôjsť k ich porušeniu. Z tohto dôvodu preto ani v tejto časti ústavný súd sťažnosti sťažovateľov nevyhovel.

7. Pretože sťažovatelia tvrdili, že okresný súd a krajský súd pri svojich rozhodnutiach nezohľadnili skutočnosť, že svojimi rozhodnutiami umožňujú pretrvávanie stavu, v ktorom sú ich práva porušované, resp. nezabránili ich porušovaniu, bolo potrebné ešte posúdiť, či práva podľa označených článkov ústavy a Dohovoru o právach dieťaťa všeobecné súdy jednako neporušili tým, že napriek svojej pozitívnej povinnosti (pozitívneho záväzku) zabezpečiť sťažovateľom ich efektívnu ochranu neprijali za tým účelom príslušné opatrenia, teda *in concreto* posúdiť, či v konaní vedenom na okresnom súde pod sp. zn. Nc 2025/01 vo vzťahu k tvrdeniam o zlom zaobchádzaní sťažovateľov a o znemožnení užívania bytu, ktorý je zároveň ich obydľím (pozri I. ÚS 13/00), existovala pozitívna povinnosť všeobecných súdov prijať opatrenia spôsobilé zabrániť takémuto zaobchádzaniu a znemožneniu užívať byt.

7.1 Európsky súd pre ľudské práva zdôraznil, že čl. 3 Dohovoru potvrdzuje jednu zo základných hodnôt demokratickej spoločnosti. Absolútne zakazuje mučenie a neľudské či ponižujúce zaobchádzanie a tresty. Záväzok Vysokých zmluvných strán podľa čl. 1 Dohovoru zabezpečiť každému, kto podlieha ich jurisdikcii, práva a slobody uvedené v Dohovore spolu s čl. 3 od štátov vyžaduje prijatie opatrení spôsobilých zabrániť, aby tieto osoby boli vystavené mučeniu alebo neľudskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu, a to aj zo strany súkromných osôb. Obzvlášť deti a iné zraniteľné osoby majú právo na ochranu zo strany štátu, a to v podobe účinnej prevencie, ktorá ich ochráni pred formami takých závažných zásahov do osobnej integrity (pozri *A. v. Spojené kráľovstvo*, rozsudok z 23. septembra 1998, § 22). Tieto opatrenia zahŕňajú primerané kroky na zabránenie zlému zaobchádzaniu, o ktorom príslušné orgány vedeli alebo mali vedieť (*mutatis mutandis D. P. a J. C. v. Spojené kráľovstvo*, rozsudok z 10. októbra 2002, § 109).

7.2 Podľa názoru ústavného súdu obdobne ako podľa čl. 3 Dohovoru zlé zaobchádzanie musí dosiahnuť určité minimum závažnosti, aby spadalo do pôsobnosti

podľa čl. 16 ods. 2 ústavy. Posúdenie tohto minima je svojou povahou relatívne: závisí od všetkých okolností prípadu, najmä od charakteru a kontextu zaobchádzania, jeho trvania, fyzických či duševných účinkov a niekedy tiež od pohlavia, veku a zdravotného stavu obeť (pozri napr. S. v. Spojené kráľovstvo, rozsudok zo 7. júla 1989, § 100).

Európsky súd pre ľudské práva v minulosti označil niektoré zaobchádzania zároveň za „neľudské“ najmä preto, že boli uskutočňované úmyselne počas mnoho hodín a spôsobili ak nie skutočné poškodenie, tak aspoň fyzické a duševné utrpenie, a za „ponižujúce“, pretože svojou povahou mohli vyvolať u obeť pocity strachu, úzkosti a menejcennosti spôsobilé ich ponižiť a potužiť. Na to, aby nejaký trest alebo zaobchádzanie s ním spojené boli „neľudské“ alebo „ponižujúce“, muselo v každom prípade utrpenie alebo poníženie presiahnuť tie, ktoré so sebou nevyhnutne nesie daná forma legitímneho zaobchádzania alebo trestu. Otázka, či cieľom zaobchádzania bolo ponižiť alebo potužiť obeť, je ďalším aspektom, ktorý je nutné vziať do úvahy, avšak absencia takéhoto cieľa nemôže s konečnou platnosťou vylúčiť konštatovanie porušenia čl. 3 Dohovoru (pozri napr. T. v. Spojené kráľovstvo, rozsudok zo 16. decembra 1999, § 69).

7.3 Ústavný súd konštatuje, že v danej veci k uvádzanému zlému zaobchádzaniu došlo v súkromí – byte sťažovateľov a mala sa ho dopustiť súkromná osoba – manžel sťažovateľky a otec maloletých sťažovateľov. Ďalej konštatuje, že ani záznam o bezprostrednom policajnom zákroku na základe hlásenia o domácom násilí v byte sťažovateľov alebo o lekárskom ošetrovaní po takomto násilí, ani lekárske potvrdenie – nález o zistených stopách na tele (poškodeniach) po uvádzanom fyzickom násilí J. S. voči sťažovateľom neboli predložené v napadnutom konaní pred všeobecnými súdmi, resp. v konaní pred ústavným súdom. Naproti tomu boli predložené psychologické nálezy z vyšetrenia maloletých sťažovateľov, ich výpovede, trestné oznámenie sťažovateľky a napokon písomné znalecké posudky z odboru psychológie podané na základe úradného vyžiadania v rámci začatého trestného stíhania J. S. ako obvineného z trestného činu násillia proti skupine obyvateľov a proti jednotlivcovi podľa § 197a TZ, z trestného činu týrania blízkej osoby a zverenej osoby podľa § 215 ods. 1 písm. a) a ods. 2 písm. b) TZ a z trestného činu pohlavného zneužívania podľa § 242 ods. 1 a 2 TZ, ktoré *prima facie*

poskytovali dohromady dostatočne solídny základ na to, aby sa uvádzané tvrdenia o zlom zaobchádzaní so sťažovateľmi považovali za seriózne a doložené.

V návrhu na vydanie predbežného opatrenia sťažovateľka okrem iného uviedla, že *„Odporca naše deti bil denne (...) do detí kopal, udieral ich z celej sily, sácal do nich takým spôsobom, že narážali na steny alebo kusy nábytku. Synovi (...) prikladal ruky k rozpálenej platni alebo k zapálenému zapalovaču, pichal ho rozlomenou zápalkou na chrbte rúk a do ušnic. (...) Voči dcéram, predovšetkým voči E., sa okrem fyzických útokov správal tak, že ponižoval ich osobnosť. Napríklad dcéru E. nútil, aby mu strihala nechty na nohách. Ak ho pri tejto činnosti pichla, bil ju a kopal do nej (...) v mesiaci november 2000 sa odporca začal správať k dcére E. spôsobom, ktorý vzbudzuje podozrenie o spáchaní trestného činu pohlavného zneužívania, ohmatával dcéru na prsiach a v rozkroku a keď sa táto bránila, snažil sa prekonať jej odpor fyzickým násilím. Ak som zakročila ja proti takému správaniu, odporca ma napadol tak, že mi búchal hlavou o stenu, vyhrážal sa mi zabitím“.* Ústavný súd nemal pochybnosti, že v okolnostiach danej veci fyzické násilie a účinky násilia, ktorému sťažovateľka a maloletí sťažovatelia vo veku 14, 11 a 2 rokov boli podrobení a ktoré bolo vyšetrovateľom posúdené ako dostatočne závažné na to, aby odôvodnilo začatie trestného stíhania J. S., dosiahli taký stupeň závažnosti, ktorý sa rovná zároveň „neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu“ v zmysle čl. 16 ods. 2 ústavy.

8. V danej veci boli v sťažnosti napadnuté uznesenia okresného súdu a krajského súdu vzťahnuté na všetkých sťažovateľov. Avšak týmito uzneseniami okresný súd a následne v odvolacom konaní krajský súd rozhodovali len o návrhu sťažovateľky na vydanie predbežného opatrenia, ktoré by dočasne upravilo pomery manželov E. a J. S. ako účastníkov občianskeho súdneho konania tak, že by J. S. ako odporcovi uložilo zdržať sa užívania bytu na P., v K., ku ktorému má spolu so svojou manželkou právo spoločného nájmu bytu. Všeobecné súdy teda rozhodovali len vo vzťahu k sťažovateľke, pretože len na základe jej návrhu na vydanie predbežného opatrenia podaného proti odporcovi - jej manželovi ako osobe, ktorá má s ňou právo spoločného nájmu dotknutého bytu, sa toto súdne konanie pod sp. zn. Nc 2025/01 začalo. Maloletí sťažovatelia neboli teda na základe

návrhu sťažovateľky účastníkmi tohto súdneho konania, pričom sťažovateľka, ktorá bola v konaní kvalifikovane právne zastúpená, mohla ako ich zákonná zástupkyňa takýto návrh podať aj v ich mene. Ústavný súd sa v tejto súvislosti nestotožnil s tvrdením v sťažnosti, podľa ktorého maloleté deti „Podľa príslušných ustanovení O. s. p. ani týmito účastníkmi nemohli byť“, pretože podľa názoru ústavného súdu, ak by predmetom návrhu sťažovateľky

na vydanie predbežného opatrenia vrátane návrhu na súdne rozhodnutie (tzv. petitu) neboli práva a povinnosti, ktoré sú vlastne obsahom jej hmotnoprávneho vzťahu spoločného nájmu bytu s manželom, ale vzhľadom na uvádzané zlé zaobchádzanie bola by jeho predmetom len výlučne dočasná úprava pomerov užívateľov bytu bez ohľadu na ich právny titul jeho užívania, zo žiadneho ustanovenia Občianskeho súdneho poriadku nemožno vyvodiť zákaz pre všeobecný súd konať o takomto predmete a prípadne predbežným opatrením (postupne vydanými predbežnými opatreniami) aj dočasne (napr. s určením, že bude trvať len po určený čas) upraviť pomery všetkých užívateľov bytu, ktorí sú uvádzaným dôvodom dotknutí.

Ústavný súd teda nezistil v sťažnosti žiadnu okolnosť alebo tvrdenie, na základe ktorých by mohol usúdiť, že za tejto procesnej situácie, ktorú svojím návrhom na vydanie predbežného opatrenia vyvolala sťažovateľka, maloletí sťažovatelia boli alebo mohli byť napadnutými uzneseniami priamo dotknutí. Vo vzťahu k nim nebolo možné preto usúdiť, že okresný súd a krajský súd v tomto konaní, ktoré svojím návrhom začala sťažovateľka proti označenému odporcovi za účelom dočasnej úpravy ich práv a povinností k užívanému bytu, neposkytli maloletým sťažovateľom tú „ochranu“, ktorú im boli povinné na základe tohto návrhu sťažovateľky poskytnúť, tak ako to sťažovatelia tvrdili v sťažnosti. Ústavný súd vo vzťahu k maloletým sťažovateľom v tomto rozsahu (t. j. v rozsahu, v akom sa namietalo porušenie ich práv napadnutými uzneseniami) sťažnosti preto nevyhovel.

9. Avšak ani vo vzťahu k sťažovateľke ako navrhovateľke v uvedenom súdnom konaní ústavný súd nemohol usúdiť, že všeobecné súdy jej napadnutými uzneseniami neposkytli tú „ochranu“, ktorú podľa tvrdenia v sťažnosti z dôvodu existencie pozitívneho

záväzku jej mali poskytnúť na základe jej návrhu na vydanie predbežného opatrenia voči označenému odporcovi.

9.1 Podľa sťažnosti v čase napadnutého konania o návrhu sťažovateľky na vydanie predbežného opatrenia platný a účinný „tak (...) Občiansky zákonník, ako aj Občiansky súdny poriadok poskytujú súdom možnosti, ako aj pri dodržaní týchto ustanovení mohli rešpektovať, ochraňovať a chrániť nás, ústavné práva navrhovateľov“. Naproti tomu podľa vyjadrenia predsedu krajského súdu „predmetnou sťažnosťou je namietaná vlastne zákonnosť právoplatných súdnych rozhodnutí (...) krajský súd aplikoval platný procesný predpis, ktorý nie je v rozpore s Ústavou Slovenskej republiky ani s Dohovorom o ochrane práv dieťaťa“.

9.2 Ústavný súd konštatuje, že v danom prípade môže byť predmetom jeho posúdenia výlučne napadnuté uznesenie krajského súdu, pretože vo vzťahu k namietaným nedostatkom napadnutého uznesenia okresného súdu mala sťažovateľka k dispozícii riadny opravný prostriedok, ktorý napokon aj využila. Právne postavenie sťažovateľky v podobe, v akej namieta jeho protiústavnosť, je teda výsledkom napadnutého uznesenia krajského súdu (pozri mutatis mutandis I. ÚS 13/00, I. ÚS 115/02, II. ÚS 84/03).

9.3 Krajský súd svoj záver o neodôvodnenosti odvolania sťažovateľky proti uzneseniu okresného súdu, ktorým bol zamietnutý jej návrh na vydanie predbežného opatrenia vo veci uloženia povinnosť odporcovi „zdržať sa užívania“ bytu za súčasného uloženia jej povinnosti „podať do 15 dní od právoplatného skončenia konania o rozvod manželstva návrh na zrušenie spoločného nájmu k predmetnému bytu, inak predbežné opatrenie zaniká“, teda svoj záver o tom, že „*nie sú splnené podmienky pre nariadenie navrhovaného predbežného opatrenia*“, odôvodnil v podstate dvojakým spôsobom: jednak uviedol, že „*(...) nemožno zistiť, aký vzťah má navrhované predbežné opatrenie k právnemu vzťahu, ktorý bude predmetom súdneho konania o zrušenie spoločného nájmu k predmetnému bytu, keďže takýto návrh navrhovateľka bude môcť podať až potom, keď bude manželstvo právoplatne rozvedené a ako vyplýva z obsahu spisu, manželstvo účastníkov doposiaľ rozvedené nie je*“, resp. že „*Nariadením predbežného opatrenia,*

ktorým by odporcovi sa uložila povinnosť zdržať sa užívania predmetného bytu, ktorý je spoločným nájomom účastníkov, a tým aj užívania vecí patriacich do bezpodielového spoluvlastníctva účastníkov (zariadenie domácnosti) by vznikla neprimeraná ujma odporcovi oproti výhode navrhovateľky, ktorý vlastne takýmto predbežným opatrením by nemal kde bývať, nakoľko zo spisu ani nevyplýva, že by mal zabezpečené nejaké iné bývanie“, a jednak že „Vzhľadom na tvrdenie navrhovateľky, že nemôže užívať spoločný nájom bytu pre správanie sa odporcu, nielen voči nej, ale aj voči maloletým deťom, (...) by prichádzalo do úvahy poskytnutie ochrany jej záujmov aj prostredníctvom nariadenia predbežného opatrenia, ale petit návrhu“ na „jeho nariadenie by musel byť formulovaný práve so zreteľom na konkrétne správanie sa odporcu (...)“, a ďalej krajský súd naznačil, akým spôsobom by takýto petit mal byť formulovaný a čo by malo byť jeho obsahom (pozri časť II bod 4 nálezu).

9.4 Ústavný súd s týmito dôvodmi krajského súdu mohol súhlasiť len čiastočne. V žiadnom prípade sa nemohol totiž stotožniť s prvou časťou jeho odôvodnenia, z ktorej vyplýva, že krajský súd sa vlastne neodchýlil od okresného súdu, ktorý v napadnutom uznesení uviedol, že „Nie je v právomoci súdu obmedziť zákonné právo odporcu užívať predmetný byt, pokiaľ nájomný pomer odporcu k bytu trvá“, a že krajský súd videl prekážku vyhovenia návrhu sťažovateľky v možnosti vzniku „neprimeranej ujmy odporcovi“.

Ústavný súd pripúšťa, že všeobecné súdy stoja pred ťažkou úlohou, keď majú rozhodovať o takom zložitom a delikátnom probléme, aký so sebou priniesol návrh sťažovateľky na vydanie predbežného opatrenia, pretože ich rozhodnutie je v týchto prípadoch spravidla vystavené nebezpečenstvu, že privodia nezvratný stav napriek tomu, že majú len dočasne upraviť pomery týkajúce sa užívania bytu medzi jeho vlastníkmi či nájomcami. *A fortiori* je tomu tak, keď sa vezme do úvahy, že s riešením problémov tzv. domáceho násillia nie sú v súdnej praxi dostatočné skúsenosti a že ani právna úprava, ktorá bola platná a účinná v čase rozhodovania všeobecných súdov vo veci sťažovateľky, neobsahovala za účelom ich riešenia žiadne osobitné ustanovenia, tak ako ich obsahuje s účinnosťou od 1. januára 2003 napr. § 76 ods. 1 písm. g) OSP (Predbežným opatrením môže súd uložiť účastníkovi najmä, aby nevstupoval dočasne do domu alebo bytu, v ktorom

býva osoba blízka alebo osoba, ktorá je v jeho starostlivosti alebo vo výchove, vo vzťahu ku ktorej je dôvodne podozrivý z násilia). Ústavný súd si teda uvedomuje, že pozitívny záväzok preventívne prijať praktické opatrenia na ochranu dotknutej osoby pred zlým zaobchádzaním s ňou, ktorý príslušným orgánom verejnej moci vrátane všeobecných súdov vyplýva v danom kontexte priamo z ústavy alebo príslušnej medzinárodnej zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, nemôže vykladať tak, že týmto orgánom už nezostane potrebný priestor na voľnú úvahu pri voľbe postupu a prostriedkov na jeho realizáciu podľa okolností konkrétneho prípadu.

Na druhej strane im však nemôže ponechať priestor na taký výklad a aplikáciu zákonného predpisu, ktorého účinky sú nezlučiteľné s ústavou, prípadne kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou o ľudských právach a základných slobodách (pozri napr. I. ÚS 13/00). Za takýto nezlučiteľný výklad považuje ústavný súd aj uvedené odôvodnenie krajského súdu. Krajský súd sa pri plnení pozitívneho záväzku preventívne prijať praktické opatrenia na ochranu sťažovateľky, s ktorou jej manžel zaobchádza v rozpore s čl. 16 ods. 2 ústavy, mohol oprieť aj o znenie ustanovenia § 76 ods. 1 písm. f) OSP, podľa ktorého predbežným opatrením môže súd uložiť účastníkovi najmä, aby niečo vykonal, niečo sa zdržal alebo niečo znášal. V tejto súvislosti nebolo možné za ústavne konformný a udržateľný považovať jeho názor o možnosti vzniku „*neprimeranej ujmy odporcovi*“, ktorý krajský súd oprel výlučne o existujúce právo odporcu užívať predmetný byt, t. j. bez toho, aby zároveň prihliadol aj na tvrdenia sťažovateľky o zlom zaobchádzaní a na základné práva, ktoré sú tým dotknuté. Podľa názoru ústavného súdu nemožno bez ohľadu na konkrétne okolnosti prípadu vyvodit' prioritu práva spoločného nájmu bytu (vlastníckeho práva) v prípade jeho konkurencie (stretu) s právami zaručenými v čl. 16 ods. 2 ústavy vrátane práv nebyť podrobený „*neľudskému a ponižujúcemu zaobchádzaniu*“, ktoré boli v hre v danej veci, najmä keď *in abstracto* takáto priorita svedčí práve týmto právam vzhľadom na ich absolútnu povahu (pozri túto časť bod 7.1). Z týchto dôvodov ústavný súd nemohol prijať argument predsedu krajského súdu, že „predmetnou sťažnosťou je namietaná vlastne zákonnosť právoplatných súdnych rozhodnutí“ a že „krajský súd aplikoval platný procesný predpis“.

9.5 Krajský súd však založil svoje rozhodnutie – ako to už bolo vyššie uvedené – aj na nedostatkoch návrhu na rozhodnutie (tzv. petitu) obsiahnutého v návrhu sťažovateľky na vydanie predbežného opatrenia. Krajský súd teda neodmietol jej návrh na vydanie predbežného opatrenia len z dôvodov, ktoré boli citované v predchádzajúcom bode, ale aj z dôvodu, že jej návrh na vydanie predbežného opatrenia v časti tzv. petitu bol postihnutý takými nedostatkami, ktoré mu bránili rozhodnúť v jeho intenciách, inými slovami prevziať ho do výroku svojho rozhodnutia. Ústavný súd už judikoval, že právomoc konať o veci, ktorej sa návrh týka, v sebe obsahuje právomoc skúmať to, či návrh zodpovedá tým podmienkam, ktoré pre konanie o ňom ustanovuje príslušný procesný predpis, a že ingerencia ústavného súdu do výkonu tejto právomoci všeobecným súdom je opodstatnená len v prípade jeho nezlučiteľnosti s ústavou alebo kvalifikovanou medzinárodnou zmluvou (napr. I. ÚS 115/02, I. ÚS 46/03).

V posudzovanom konaní pred všeobecnými súdmi išlo pritom o vec vydania predbežného opatrenia, ktoré sa môže začať len na základe príslušného návrhu, ktorým je všeobecný súd vrátane jeho petitu viazaný. Je síce pravda, že to ešte neznamená, že by sa návrhu na vydanie predbežného opatrenia nemohlo vyhovieť v prípade znenia návrhu na súdne rozhodnutie, ktoré nezodpovedá ustanoveniu § 76 ods. 1 OSP, keď inak takýto návrh zodpovedá svojím obsahom účelu zabezpečenia, avšak krajský súd ho v danej veci za takýto návrh nepovažoval, teda inými slovami, nepovažoval návrh na súdne rozhodnutie (petit), ktorý sťažovateľka zastúpená advokátkou formulovala vo svojom návrhu na vydanie predbežného opatrenia, za taký, z ktorého by mohol pri svojom rozhodnutí vychádzať.

Ústavný súd nepovažuje tento názor krajského súdu o nutnosti formulovať petit návrhu na vydanie predbežného opatrenia inak, než ho vo svojom návrhu formulovala sťažovateľka, za arbitrárny či za inak zjavne neodôvodnený. Krajský súd v napadnutom uznesení pritom konkrétne uviedol, za akých okolností „*by prichádzalo do úvahy poskytnutie ochrany jej záujmov aj prostredníctvom nariadenia predbežného opatrenia*“ práve vzhľadom na tvrdenie sťažovateľky, že „*nemôže užívať spoločný nájom bytu pre správanie sa odporcu, nielen voči nej, ale aj voči maloletým deťom*“. Krajský súd teda v tejto (druhej) časti odôvodnenia uviedol pre svoje rozhodnutie relevantné a dostatočné

dôvody a ústavný súd preto tento jeho názor aj s ohľadom na už spomenutý princíp subsidiarity vyplývajúci z čl. 127 ods. 1 ústavy nemal dôvod ani oprávnenie nahradiť svojím vlastným, najmä keď v konaní pred ním zostalo nevysvetlené zo strany sťažovateľky, prečo nepostupovala ďalej v konaní pred všeobecným súdom podľa tohto usmernenia krajského súdu.

Pretože krajský súd napadnutým uznesením nevytlúčil poskytnutie požadovanej súdnej ochrany sťažovateľke v prípade inak formulovaného petitu návrhu na vydanie predbežného opatrenia, o obsahu ktorého zároveň poskytol sťažovateľke a jej právnej zástupkyňi primerané poučenie priamo v odôvodnení napadnutého uznesenia, krajský súd podľa názoru ústavného súdu neporušil pozitívny záväzok prijať efektívne opatrenia na ochranu sťažovateľky ako navrhovateľky v konaní vedenom na okresnom súde pod sp. zn. Nc 2025/01 pred namietanými zásahmi do jej telesnej a duševnej integrity a do jej obydľia zo strany jej manžela J. S. ako odporcu v tomto občianskom súdnom konaní.

Z týchto dôvodov ústavný súd nezistil porušenie práv sťažovateľky podľa označených článkov ústavy a jej sťažnosti preto nevyhovel.

10. Hoci maloletí sťažovatelia neboli účastníkmi napadnutého konania o vydanie predbežného opatrenia vedeného na okresnom súde pod sp. zn. Nc 2025/01 a z tohto dôvodu, tak ako to už bolo uvedené (pozri bod 8 tejto časti nálezu), krajský súd nemohol napadnutými uzneseniami priamo zasiahnuť do ich práv podľa označených článkov ústavy a Dohovoru o právach dieťaťa, jednako práve preto, že ide o maloleté deti, ktoré požívajú zvýšenú ochranu tak podľa ústavy, ako aj podľa citovaných medzinárodných zmlúv o ľudských právach a základných slobodách, okresný súd a krajský súd neboli ani v tomto občianskom súdnom konaní bez pozitívneho záväzku prijať príslušné opatrenia na ochranu ich práv zaručených v ústave alebo v kvalifikovanej medzinárodnej zmluve.

Podľa názoru ústavného súdu pri takých závažných tvrdeniach o fyzickom a duševnom násilí či zneužívaní vrátane sexuálneho zneužívania a o účinkoch tohto zaobchádzania, ktorému boli podrobení maloletí sťažovatelia v prostredí svojho domova

u svojich rodičov zo strany svojho otca a ktoré vzhľadom na stupeň závažnosti treba považovať za „neľudské a ponižujúce zaobchádzanie“ v zmysle čl. 16 ods. 2 ústavy (pozri bod 7.3 nálezu), všeobecný súd nemôže zostať nečinný, ale musí využiť svoje oprávnenie dané mu ústavou a príslušným procesným kódexom začať či vyvolať (dať podnet na) začatie príslušného správneho alebo súdneho konania zameraného na efektívnu ochranu práv maloletých detí pred zásahmi do ich telesnej a duševnej integrity, dôstojnosti, súkromia a obydlia, tak ako tieto práva majú zaručené v ústave a kvalifikovaných medzinárodných zmluvách.

10.1 Z napadnutých uznesení ani z vyjadrení predsedu okresného súdu a predsedu krajského súdu v tomto konaní nevyplýva, že by okresný súd alebo krajský súd v nadväznosti na to, čo sa počas konania vedeného pod sp. zn. Nc 2025/01 dozvedeli o uvedenom zlom zaobchádzaní s maloletými deťmi, podnikli akékoľvek kroky na ochranu ich označených práv. V tejto súvislosti ústavný súd uvádza, že podľa § 75 ods. 1 druhej vety OSP návrh nie je potrebný, ak ide o predbežné opatrenie pre konanie, ktoré môže súd začať i bez návrhu, pričom podľa § 81 ods. 1 OSP aj bez návrhu môže súd začať konanie okrem iného vo veciach starostlivosti o maloletých. V takomto prípade o začatí konania bez návrhu vydá predseda senátu uznesenie (§ 81 ods. 2 OSP), konanie je začaté dňom, keď došiel súdu návrh na jeho začatie alebo keď bolo vydané uznesenie, podľa ktorého sa konanie začína bez návrhu (§ 82 ods. 1 OSP). Vo veciach starostlivosti súdu o maloletých (§ 176 a n. OSP) súd okrem iného vedie rodičov k riadnemu plneniu povinností pri starostlivosti o maloletého. Vybavuje podnety a upozornenia občanov a právnických osôb ohľadne výchovy maloletého a robí vhodné opatrenia (§ 178 ods. 1 OSP).

10.2 Podľa názoru ústavného súdu oba všeobecné súdy takéto kroky mohli podniknúť kedykoľvek počas toho, čo efektívne konali vo veci návrhu sťažovateľky vedeného pod sp. zn. Nc 2025/01, t. j. krajský súd od predloženia spisu v súvislosti so začatím odvolacieho konania až do vybavenia odvolania a vrátenia spisu okresnému súdu a okresný súd od začatia tohto konania až do jeho právoplatného skončenia. K tomu ústavný súd dodáva, že z Dohovoru o právach dieťaťa, ktorý zaväzuje aj Slovenskú republiku, vyplýva pozitívny záväzok štátu urobiť opatrenia, prostredníctvom ktorých sa každému

dieťaťu zabezpečiť možnosť uplatniť svoje práva zaručené týmto dohovorom. Preto všetky štátne orgány Slovenskej republiky s právomocou konať vo vzťahoch, ktoré sú predmetom úpravy Dohovoru o právach dieťaťa, majú povinnosť podniknúť účinné opatrenia na ochranu práv zaručených týmto dohovorom (II. ÚS 47/97).

Konanie vo veciach starostlivosti súdu o maloletých, v ktorom prvoradou úlohou súdov je chrániť záujmy detí, patrí k druhu tzv. nespоровého občianskeho súdneho konania, ktoré popri rýchlosti a efektívnosti prerokovania veci a rozhodnutia o nej vyžaduje aj aktivitu súdu, a v nadväznosti na to sa oproti tzv. sporovému konaniu musí odlišovať aj úloha krajského súdu ako odvolacieho - nadriadeného súdu súdom prvého stupňa v obvode jeho pôsobnosti. Krajský súd ako odvolací súd síce nie je v rovnakom postavení ako súd prvého stupňa, najmä sa nemôže zmocniť procesných úkonov, ktorých vykonanie je zákonom zverené do právomoci okresných súdov ako súdov prvého stupňa, v každom prípade má aj krajský súd k dispozícii procesné prostriedky na to, aby od podriadených súdov (prípadne aj od iných štátnych orgánov vrátane orgánov sociálnej starostlivosti) vyžadoval prijatie opatrení, ktoré sú s ohľadom na zvláštne okolnosti konkrétneho prípadu nevyhnutné na zabezpečenie ústavou zaručenej starostlivosti a ochrany detí. *A fortiori* bola taká zvýšená aktivita krajského súdu potrebná v danej veci, v ktorej v konaní pred ním sťažovatelia k svojim tvrdeniam doložili nové listinné dôkazy (pozri časť II body 3 až 3.2) a krajský súd mohol preto lepšie ako súd prvého stupňa pochopiť vážnosť traumatizujúcich udalostí, ktorým boli vystavení maloletí sťažovatelia, a naliehavosť potreby zabezpečiť im vhodnú starostlivosť a ochranu.

Ústavný súd konštatuje, že okresný súd ani krajský súd vo vzťahu k uvádzanému zlému zaobchádzaniu s maloletými sťažovateľmi zo strany ich otca a z tohto dôvodu k ich zdržiavaniu sa mimo svojho stáleho domova - obydlija, takpovediac „na ulici“, keďže neboli dostatočne známe všetky podmienky núdzového riešenia ich bývania, výchovy a starostlivosti poskytovaných sťažovateľkou, nepodnikli žiadne kroky na ochranu ich dotknutých práv.

10.3 Z postupu oboch súdov nevyplýva ani to, či sa presvedčili o tom, že na ich ochranu vzhľadom na uvedený skutkový stav nie je potrebné z ich strany nejaké kroky podniknúť. Takýto ich postup prichádzal do úvahy vzhľadom na to, že zároveň prebiehali aj iné občianskoprávne alebo trestné konania (pozri časť II), ktoré taktiež mohli za určitých okolností uvedený problém maloletých sťažovateľov dočasne vyriešiť (napr. vzatím obvineného J. S. do väzby, dočasným obmedzením (zákazom) styku otca s maloletými a pod.). Oba súdy mali v rámci konania vedeného pod sp. zn. Nc 2025/01 nepochybne určité informácie aj o týchto ďalších konaniach, avšak nič nenaznačuje, že by sa na ich základe mohli bez ďalšieho spoliehať na to, že v uvedených prípadoch konajúce štátne orgány prijali alebo prijmú potrebné opatrenia na dočasnú ochranu maloletých sťažovateľov v kontexte uvádzaného zlého zaobchádzania s nimi a s tým súvisiacich prekážok v užívaní bytu, ktorý je ich domovom - stálym bydliskom. Hoci sťažovatelia postup príslušných orgánov (súdov) v týchto súvisiacich konaniach predmetnou sťažnosťou nenapadli a ústavný súd sa ním preto v tomto konaní nezaoberal, nemohol v danom kontexte prehliadnúť, že okresný súd v konaní vedenom pod sp. zn. Nc 2024/01 v uznesení z 25. júna 2001 okrem iného (pozri časť II bod 3.2 nálezu) uviedol, že „*maloleté deti sú v ohrození ďalšieho zdravého vývoja, ak by aj naďalej zotrvali v prostredí spolu s otcom*“, a že napriek tomu sa týmto uznesením okresný súd obmedzil len na to, aby predbežným opatrením zveril maloletých sťažovateľov do výchovy a opateru matke (sťažovateľke), hoci takáto dočasná úprava pomerov detí je v okolnostiach danej veci k uvedenému konštatovaniu tohto súdu zjavne neprimeraná. V tejto súvislosti zostalo nevysvetlené, prečo sa sťažovateľka, na základe ktorej návrhu sa aj toto konanie vedené pod sp. zn. Nc 2024/01 začalo, obmedzila na vydanie predbežného opatrenia len v uvedenom rozsahu.

Avšak keď „*maloleté deti sú v ohrození ďalšieho zdravého vývoja*“, tak ako to uviedol okresný súd v tomto súvisiacom konaní na adresu maloletých sťažovateľov, za splnenie pozitívneho záväzku, ktorý má všeobecný súd pri výkone starostlivosti o maloleté deti na základe ústavy, príslušných zákonov alebo príslušných medzinárodných zmlúv, nemožno podľa názoru ústavného súdu považovať taký postup všeobecného súdu, pri ktorom sa uspokojí s návrhmi na riešenie (úpravu) pomerov týchto detí, ktoré podali rodičia (niektorý z nich) ako ich zákonní zástupcovia, bez toho, aby sa zároveň presvedčil,

či takéto návrhy sú spôsobilé a dostatočné na zabezpečenie efektívnej ochrany ich dotknutých práv zaručených v ústave alebo v príslušnej medzinárodnej zmluve o ľudských právach a základných slobodách, a prípadne prijal z úradnej moci príslušné opatrenia.

10.4 Na základe uvedeného ústavný súd dospel k záveru, že okresný súd ani krajský súd v konaní vedenom na okresnom súde pod sp. zn. Nc 2025/01 neurobili všetko, čo od nich bolo možné rozumne očakávať, aby ochránili maloletých sťažovateľov pred uvádzaným zlým zaobchádzaním s nimi a účinkami tohto zaobchádzania, teda že nespĺnili v tomto smere existujúci pozitívny záväzok preventívne prijať praktické opatrenia na efektívnu ochranu dotknutých práv maloletých sťažovateľov zaručených v ústave a Dohovore o právach dieťaťa. Z týchto dôvodov ústavný súd rozhodol tak, ako to je uvedené vo výroku tohto nálezu pod bodom 1.

11. Sťažovatelia v sťažnosti uplatnili aj primerané finančné zadosťučinenie, ktorého priznanie však vzhľadom na výrok uvedený pod bodom 1 prichádza do úvahy len vo vzťahu k maloletým sťažovateľom (čl. 127 ods. 3 ústavy, § 56 ods. 4 zákona o ústavnom súde).

Podľa názoru ústavného súdu vzhľadom na okolnosti zisteného porušenia práv sťažovateľov podľa označených článkov ústavy a Dohovoru o právach dieťaťa okresným súdom a krajským súdom je konštatované porušenie týchto práv dostatočným zadosťučinením pre maloletých sťažovateľov, a preto im nepriznal požadované finančné zadosťučinenie. V tejto súvislosti ústavný súd konštatuje, že sťažovateľka ako matka maloletých sťažovateľov prispela taktiež k tej situácii, na ktorú sa v tomto konaní maloletí sťažovatelia sťažovali, tým, že napriek upozorneniu krajského súdu nepodala príslušný návrh na vydanie predbežného opatrenia a tento nepodala ani po tom, ako s účinnosťou od 1. januára 2003 došlo k novelizácii Občianskeho súdneho poriadku, ktorá výslovne reagovala na situácie, v ktorých sa nachádzajú teraz aj maloletí sťažovatelia.

Z týchto dôvodov ústavný súd rozhodol tak, ako to je uvedené vo výroku tohto rozhodnutia.

**P o u č e n i e :** Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 9. júla 2003